11/07/2020

Η νεοθωμανική Τουρκία και η κληρονομία του “άλλου”

/ Γνώμες

Μια μικρή αναδρομή:

- Σχόλιο του καθηγητή στην Μεγάλη του Γένους Σχολή. Φιλόλογου και ερευνητή, Γιάννη Γιγούρτση, που ζει και εργάζεται στην Κωνσταντινούπολη

Μετά τις ανακατατάξεις του περασμένου αιώνα, τους πολέμους της περιόδου 1912-1922 και την ανταλλαγή των πληθυσμών πρυτάνευσε, και από τις δύο πλευρές του Αιγαίου, η λογική της εθνικής ομογενοποιήσης που σήμαινε μεταξύ των άλλων το σβήσιμο της μνήμης “του άλλου”.

Έτσι, τοπωνύμια άλλαξαν, μνημεία γκρεμίστηκαν ή άλλαξαν χρήση, το σύνολο των νεκροταφείων και από τις δύο πλευρές καταστράφηκε Εξαίρεση βεβαίως οι περιοχές όπου ρητώς είχαν εξαιρεθεί από την ανταλλαγή.

Έκτοτε κύλησε πολύ νερό στο αυλάκι και πολλά πράγματα άλλαξαν. Ανάμεσά τους και ο τρόπος της αντιμετώπισης των μνημείων. Τις τελευταίες δεκαετίες Ελλάδα, αλλά και στην Τουρκία, άρχισε να υπάρχει περισσότερος σεβασμός στην

πολιτιστική ετερότητα και κληρονομία και την διαχείριση της στον σύγχρονο κόσμο.Σε κάποιες περιπτώσεις, μάλιστα, το βυζαντινό και το οθωμανικό παρελθόν αντίστοιχα, αντιμετωπίστηκαν ως μια κοινή και εν τέλει παγκόσμια κληρονομιά.

Η πορεία αυτή ωστόσο δεν είχε ούτε το ίδιο εύρος ούτε το ίδιο βάθος ούτε την ίδια συνέπεια ούτε την ίδια σοβαρότητα στις δύο χώρες που εν προκειμένου μας απασχολούν. Μετά από την "χρυσή" πρώτη δεκαετία του αιώνα μας, ο προϊών νεο-ισλαμισμός και νεο-οθωμανισμός της Τουρκίας οδήγησε σε πολλούς τομείς την κοινωνία να κάνει βήματα πίσω, σε ότι αφορά τον εκσυγχρονισμό και τον εκδυτικισμό της.Επιστέγασμα κορυφαίο αυτής της πορείας, με εξαιρετικά υψηλό συμβολισμό, αποτελεί η χθεσινή εσπευσμένη μετατροπή της Αγίας Σοφίας σε τζαμί.Πρόκειται για μια κίνηση που, αν και έγινε πολύ γρήγορα σε αυτή τη συγκυρία, είχε προετοιμαστεί μεθοδικά για χρόνια και κρατήθηκε ως κρυφό (και σχεδόν τελευταίο) χαρτί για το καθεστώς.

Βεβαίως η Αγία Σοφία της Κωνσταντινούπολης έγινε τζαμί αφού πρώτα το μοντέλο δοκιμάστηκε, μεταξύ των άλλων, και σε διάφορες άλλες σημαντικές βυζαντινές εκκλησίες της Αγίας Σοφίας : στη Βιζύη της Θράκης, στην Νίκαια της Βιθυνίας, στην Τραπεζούντα του Πόντου, στην Αίνο της ανατολικής Θράκης.

Το βάρος και η σημασία της χθεσινής κίνησης είναι τόσο μεγάλο ώστε είναι άδικο, και μάλλον παρελκυστικό να συγκρίνεται με λάθη που έχουν γίνει από ελληνικής πλευράς σε ό,τι αφορά τα οθωμανικά μνημεία στην Ελλάδα στο παρελθόν.

(Ειδικά το κατά κόρον χρησιμοποιούμενο επιχείρημα για το τζαμί Χαμζά μπέυ-Αλκαζάρ στην Θεσσαλονίκη, θα είχε νόημα πριν μια 15ετία το πολύ, όχι πλέον σήμερα που το κτίριο έχει συντηρηθεί υποδειγματικά και αναδειχθεί.)

Κοντολογίς, η ελληνική πολιτεία έχει δείξει κατά τις τελευταίες δεκαετίες μεγάλο και αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα οθωμανικά μνημεία στην Ελλάδα, τα οποία σταδιακά ενσωματώνονται ως ένα κομμάτι της κληρονομιάς μιας πολιτισμένης χώρας του δυτικού κόσμου

Δεν το βλέπουν όλοι έτσι στην Ελλάδα με τα οθωμανικά μνημεία, αλλά το βλέπουν όλο και περισσότεροι.

Δυστυχώς στην Τουρκία δεν ισχύει κάτι τέτοιο με τα βυζαντινά και άλλα χριστιανικά μνημεία στον ίδιο βαθμό,, παρά τα ελπιδοφόρα βήματα πριν μερικά χρόνια προς την κατεύθυνσή αυτή.

Δυστυχώς η λογική της κατάκτησης, της κατάχρησης και της ιδιοποίησης της κληρονομιάς του άλλου καθώς και η εν γένει επιβολή ενός μοντέλου κοινωνικής

και πολιτικής πρακτικής που βρίσκεται πολύ μακρυά από τις αξίες και τις αρχές αυτού που εμείς στην Ελλάδα και την Ευρώπη ονομάζουμε “πολιτισμό, δημοκρατία, ελευθερία,, σεβασμό στην ετερότητα κλπ”, φαίνεται να είναι αυτό που κυριαρχεί στην πλειοψηφία της πολιτικής ηγεσίας της Τουρκίας. Φοβάμαι, δυστυχώς, πως για λόγους δημόσιας παιδείας, κοινωνικής και πολιτικής αγωγής, το ίδιο περίπου ισχύει αυτή την περίοδο και για την πλειοψηφία των Τούρκων πολιτών.

Στις φωτογραφίες, εκτός από την Αγία Σοφία της Κωνσταντινούπολης, η Αγία Σοφία της Βιζύης, η πρώτη που μετατράπηκε πάλι σε τζαμί, η Αγία Σοφία της Νϊκαιας (τόπος τέλεσης της Ζ’ Οικουμενική Συνόδου) και η Αγία Σοφία της Τραπεζούντας, μνημείο μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας με εξαιρετικές τοιχογραφίες στο εξωτερικό του.

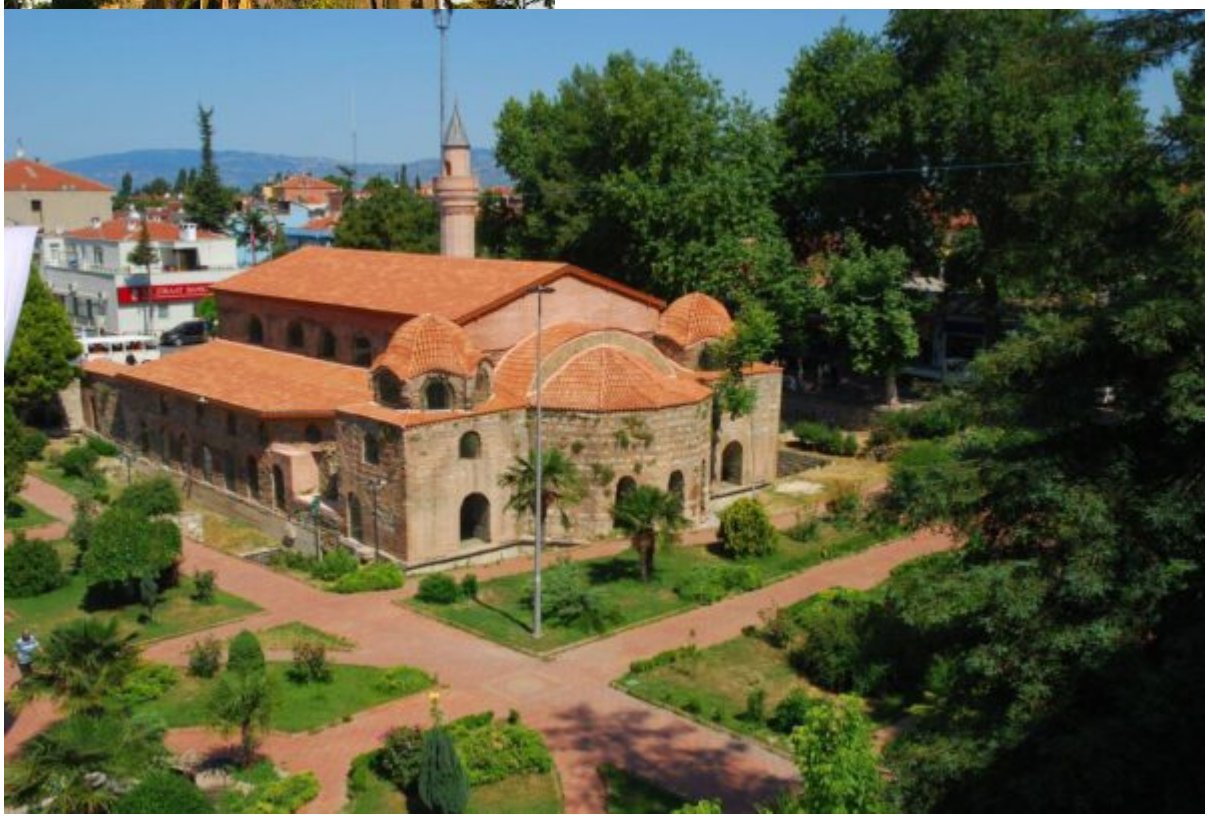

ΥΓ. Η τύχη του μείζονος για τους Κούρδους μνημείου του Hasankeyf στην ΝΑ Τουρκία είναι ενδεικτικό πως η στάση που υπονοώ δεν αφορά μόνο τους χριστιανούς ή το Βυζάντιο, αλλά και πολλές άλλες συλλογικές ετερότητες στην Τουρκία.